

خودآرایی بانوان

رضا رخشانی

و چارچوب شرعی آن

خداوند متعال جهان هستی را در نهایت زیبایی آفریده است. در طول روز خورشید به نورافشانی می‌پردازد، و شب ماه و ستاره‌ها با درخشش خود آسمان را می‌آرایند. انواع گل‌های رنگارنگ و معطر، کوه‌های سر به فلک کشیده با پوششی از برف سفید و شفاف، آبشارهای زیبا، امواج دریا، انواع گوناگون حیوانات و پرندگان خوش‌آواز، همه و همه گوشه‌ای از مظاهر زیبایی جهان هستی و آفریده‌های الهی را به نمایش می‌گذارند. اما کانون اصلی زیبایی‌های کائنات را انسان تشکیل می‌دهد که بر همه مخلوقات برتری دارد؛ موجودی که خداوند درباره‌اش می‌فرماید: «لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم» [تین: ۴]؛ ما انسان را در بهترین شکل و زیباترین سیما آفریده‌ایم.

تمایل به زیبایی و جمال در فطرت انسان به‌ودیعت نهاده شده است و دین مقدس اسلام این تقاضای طبیعی را لحاظ نموده و آراستگی را برای همه مردان و زنان مشروع دانسته است. همچنین فطرت و ویژگی زن را نیز در نظر گرفته است، از این‌رو بعضی از زینت‌ها و لباس‌ها را که برای مردان حرام کرده مانند لباس ابریشمی و زیورآلات و طلا، آنها را برای زنان مباح دانسته است. البته اسلام بعضی از انواع آرایش‌ها را که خارج از فطرت و موجب تغییر در آفرینش خداوند و گرفتار شدن در دام خودپرستی است، حرام نموده است؛ زیرا چنین آرایش‌هایی از جمله ابزارهای شیطان در جهت فریب و گمراهی انسان‌ها است. همان‌گونه که در قرآن کریم می‌خوانیم: «لَا مَرْهَمٌ فَلْيَغْبِرْنَ خَلْقَ اللَّهِ» [نساء: ۱۱۹]؛ [شیطان پس از طرد شدن از بارگاه الهی گفت:] به ایشان (انسان‌ها) دستور می‌دهم تا آفرینش خدا را دگرگون کنند.

با ذکر این مقدمه قصد داریم در این مقاله به زوایای مختلف آرایش زنان و حکم شرعی هر یک از آنها بپردازیم.

شرایط کلی آرایش زنان از منظر شرعی

۱- پنهان نمودن زینت از انظار نامحرمان و عدم تبرج: خداوند متعال در قرآن ارشاد می‌فرماید: «و قل للمؤمنات یغضن من ابصارهنّ و یحفظن فروجهنّ و لایبدین زینتهنّ إلا ما ظهر منها» [نور: ۳۱]؛ و به زنان مؤمن بگو: چشمانتان را [از نگریستن به نامحرمان] فروگیرند و پاکدامنی ورزید و زینت خود را آشکار نکنید مگر آنچه از آن که آشکار است.

«و قرن فی بیوتکنّ و لاتبرجنّ التبرج الجاهلیة الأولى» [احزاب: ۳۳]؛ و در خانه‌های خود بمانید و هم‌چون جاهلیت پیشین در میان مردم ظاهر نشوید و خودنمایی نکنید.

پس از آن‌جایی که زینت و آرایش پاسخی به نیاز فطری زن و ابزاری برای جلب توجه و محبت شوهر است، نباید در معرض نگاه بیگانگان قرار گیرد.

شهید سید قطب رحمه‌الله در تفسیر «فی ظلال القرآن» می‌نویسد: زینت برای زنان حلال است، و زینت پاسخی به فطرت ایشان است. هر زنی آزمند است که زیبا و آراسته باشد، و زیبا و آراسته جلوه‌گر آید. زینت هم از عصری تا عصر دیگر اختلاف پیدا می‌کند، و لیکن لباس آن در درون فطرت یکی است، و آن علاقه و رغبت برای کسب آن یا تکمیل کردن آن و جلوه‌تر

می‌فرماید: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ»^(۱)؛ اساس اعمال مبتنی بر نیت است.

اکنون به بعضی از جزئیات مربوط به آرایش بانوان پرداخته و آنها را از لحاظ شرعی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

آرایش لباس

زن مسلمان حق دارد از ظاهری زیبا و آراسته بهره‌مند باشد ولی حق تبرج و خودنمایی در انظار مردان بیگانه را ندارد. لباس بانوی مسلمان نباید نازک باشد به گونه‌ای که بدن از آن نمایان گردد یا لباس تنگی را به تن کند که برجستگی‌های بدن مشخص باشد. در حدیث نبوی این دسته از زنان اهل دوزخ معرفی شده‌اند: «نساء کاسیات عاریات»؛ زنانی که هر چند به‌ظاهر لباس پوشیده‌اند ولی در حقیقت عریان هستند. لباس مناسب زن از دیدگاه شرع باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

- ۱- همهٔ اندام را بپوشاند به‌جز قسمت‌هایی که قرآن در آیه «إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» استثنا نموده است؛
- ۲- لباس زن نباید به‌حدی شفاف و نازک باشد که اندام او را نمایان سازد؛
- ۳- لباس زن نباید برجستگی‌ها و نقاط حساس بدن را نمایان سازد؛
- ۴- لباس زن نباید از جنس لباسی باشد که مخصوص لباس مردان است.

بنابراین پوشیدن لباس‌های نازک، کوتاه، تنگ و چسبان و چاک‌دار که بخشی از بدن از آن نمایان باشد، شرعاً روا نیست، البته پوشیدن چنین لباس‌هایی در خانه و جلوی شوهر مانعی ندارد.

شریعت در انتخاب رنگ لباس زنان، عرف جامعه را معیار قرار داده است و در احادیث نبوی زنان به صراحت از پوشیدن رنگ خاصی منع نشده‌اند مگر در مواردی که تشابه با مردان به‌وجود آید. پس اگر در جامعه‌ای استفاده از رنگ‌های خاصی فقط برای مردان متعارف است، زنان نباید از آن استفاده نمایند و این عدم مشروعیت فقط به‌خاطر خودداری از تشابه با مردان است نه اینکه رنگ خاصی بذاته برای زنان روا نباشد.^(۲)

استفاده از انواع زیورآلات

طلا و نقره از فلزهای گران‌بهایی‌اند که از قدیم برای خودآرایی مورد استفادهٔ زنان

زوجها امرنی أن أصل فی شعرها، فقال: «لا إِنَّهُ قَدْ لَعَنَ الْمُوصَلَاتِ»^(۳)؛ زنی از قبیله انصار دخترش را ازدواج داد درحالی‌که موهای سرش می‌ریخت؛ وی به محضر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم رسید و آن‌حضرت را در جریان امر گذاشت و گفت: شوهرش به من دستور داده تا با موهای وی مو پیوند نمایم. رسول خدا فرمودند: خیر! همانا زنانی که مو پیوند کنند، نفرین شده‌اند.

۵- عدم مشابَهت با زنان غیرمسلمان و بی‌بندوبار: این شرط بسیار مهمی در خودآرایی بانوان مسلمان به‌شمار می‌رود و رعایت آن باعث می‌شود تا زن مسلمان از زنان فرهنگ‌های بیگانه و هرزه‌گرد متمایز گشته و حشمت و وقارش حفظ شود و احساس عزت و کرامت نماید.

رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم می‌فرماید: «من تشبه بقوم فهو منهم»^(۴)؛ کسی که مشابَهت قومی را اختیار کند از آنان است.

۶- رعایت میانه‌روی و دوری از اسراف: آرایش و زینت زنان باید متعادل و از اسراف و تبذیر به دور باشد تا مبدا به تکبر و فخرفروشی بینجامد. خداوند متعال می‌فرماید: «إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ» [اسراء: ۲۷]؛ اسراف‌کنندگان، برادران شیطان‌اند.

۷- خودداری از آرایش و زینتی که برای صحت و سلامتی انسان ضرر دارد: از آن‌جایی که تحریم اشیا در اسلام، مبتنی بر خبیث و ضرر آنهاست و شریعت مقدس در پی جلب مصالح و دفع مفاسد و کاهش آن است، آرایش و زینتی که به جسم آسیب و زیان برساند، ممنوع است. در حدیث نبوی آمده است: «لاضرر و لااضرار»^(۵)؛ آسیب و زیان رساندن به خود و دیگران روا نیست. بدون شک آنچه را شارع تحریم کرده در حرمت آن منفعت دنیا و آخرت نهفته است و لو اینکه گاهی حکمت تحریم آن برای ما روشن نباشد.

۸- انگیزهٔ درست: خودآرایی زن باید با انگیزهٔ جلب رضایت و خشنودی شوهر و جلوگیری او از انحراف، انجام پذیرد و زن از این راه به شوهرش کمک کند تا از چشم‌چرانی و افتادن در دام منکرات اخلاقی دیگر مصون بماند و عفت و پاکدامنی‌اش آسیب نبیند. چنین رویکردی زمینهٔ اجر و پاداش معنوی را برای زن فراهم خواهد آورد. حضرت رسول صلی‌الله‌علیه‌وسلم

نمودن آن در برابر مردان است. اسلام با این گرایش و رغبت مبارزه نمی‌کند، اما به این علاقه و رغبت نظم و نظام و سروسامان می‌بخشد و آن را متبلور و جلوه‌گر در جهت دادن برای مرد واحدی می‌سازد که شریک زندگی است. بدو آزادی می‌دهد که او اطلاع پیدا کند و بنگرد به زیبایی و جلوه‌گری‌های زن خود، آن زیبایی و جلوه‌گری که کسی جز او حق ندارد بر آن اطلاع یابد و بدان بنگرد.^(۶)

۲- خودآرایی زن با هدف جلب توجه مردان نامحرم نباشد: خداوند متعال ارشاد می‌فرماید: «وَلَا يَضْرِبْنَ بَارِجِهِنَّ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ» [نور: ۳۱]؛ و پاهای خود را [هنگام راه رفتن به زمین] نزنند تا زینتی که پنهانش می‌دارند جلب توجه کند.

در این آیه زنان مؤمن از پیروی روش زنان دوران جاهلیت منع شده‌اند؛ زیرا زن در عصر جاهلی به هنگام راه رفتن پای خود را به زمین می‌کوبید تا صدای خلخالش جلب توجه کند و جهت نمایاندن زینت‌های پوشیده‌اش حرکتی از خود بروز می‌داد تا آنها را در معرض نگاه مردان بیگانه قرار دهد.

۳- خودداری از تشبه به مردان: آرایش و زینت زن باید به‌گونه‌ای باشد که با مردان مشابَهت پیدا نکند؛ چنان‌که حضرت ابن‌عباس رضی‌الله‌عنهما می‌فرماید: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ»^(۷)؛ رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم مردان زن‌نما و زنان مردنما را نفرین کردند.

به‌موجب این روایت هر یک از زنان و مردان موظف‌اند از پوشش و زینتی که به جنس مخالف اختصاص دارد، پرهیز نمایند.

۴- زینت زن ارتکاب فعل حرام را در پی نداشته باشد: آرایش و زینت زن حتی برای همسرش - در داخل خانه - باید در چارچوب موازین شرع باشد، ازاین‌رو هر زینتی مطلقاً برای زن مباح نیست و او نمی‌تواند با استناد به عرف رایج جامعه به زینت‌های خلاف شریعت روی آورد.

از حضرت عائشه رضی‌الله‌عنها مروی است: «أَنَّ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ زَوَّجَتْ ابْنَتَهَا فَتَمِطَّ شَعْرَ رَأْسِهَا، فَجَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَتْ: إِنَّ

بوده‌اند. از حضرت علی رضی‌الله‌عنه مروی است: «أخذ رسول الله حریراً بشماله و ذهباً بيمينه، ثم رفع يديه، فقال: إن هذين حرام على ذكُور أمتي حل لِنِائِهِمْ»^(۸)؛ رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم پارچه‌ای ابریشمی را به دست چپ و قطعه طلائی را به دست راست خویش گرفتند و فرمودند: این دو برای مردان امت من حرام و برای زنان‌شان حلال‌اند.

اصلاح موی صورت و ابروها

امروزه اصلاح صورت، و برداشتن ابروها و حالت دادن به آنها، رواج بسیاری در بین زنان برخی جوامع یافته است و از موارد مؤثر زیبایی تلقی می‌شود. فقهای مذاهب اربعه بر عدم‌جواز اصلاح صورت به‌طور عام نظر داده‌اند، مگر این‌که در صورت زن مو برآید و موجب نفرت شوهر گردد، در چنین صورتی جایز است زن به اصلاح صورت اقدام کند. اما برداشتن ابروها و حالت دادن به آنها به‌طور مطلق جواز ندارد.^(۹)

پیوند موی سر

موی سر در زیبایی نقش زیادی دارد، از این‌رو زنان معمولاً سعی می‌کنند تا با روش‌های مختلف مانند استفاده از ترکیب‌های دارویی، پیوند مو و غیره به موهای ایده‌آل دست یابند و با آرایش آن به بهترین شکل جلوه نمایند، اما پیوند مو از لحاظ شرعی دارای احکامی است که زن مسلمان باید قبل از اقدام به چنین کاری با این احکام آشنا شود.

از فاطمه بنت منذر روایت شده است: «سمعت أسماء قالت: سألت امرأة النبي صلی‌الله‌علیه‌وسلم فقالت يا رسول الله، إن بنتي أصابتها الحصبة فامرقت شعرها و إني زوجتها فأفصل فيه؟ فقال: لعن الله الواصلة و الموصولة»^(۱۰)؛ از اسما شنیدم که گفت: زنی از پیامبر خدا پرسید، ای رسول خدا! دخترم به مرضی حصبه مبتلا شده و موهایش ریخته است، اکنون او را شوهر می‌دهم، آیا با موی سرش مویی پیوند بزنم؟ آن‌حضرت صلی‌الله‌علیه‌وسلم فرمودند: خداوند پیوندکننده مو و کسی را که برای او پیوند مو انجام می‌شود، نفرین کرده است. فقها با استناد به این حدیث و احادیث دیگری که در آنها به صراحت پیوند

مو تقبیح شده است پیوند آن را حرام می‌دانند.^(۱۱) البته اگر بر اثر بیماری موهای خانمی بریزد کاشت آن اشکالی ندارد و نیز در صورتی که پیوند مو با موی انسان انجام نپذیرد بلکه برای پیوند از نخ، کرک و نایلون استفاده شود، فقهای احناف آن را مشروع می‌دانند.^(۱۲)

رنگ کردن موی سر

رنگ کردن مو از دیرباز به‌عنوان ابزاری برای زیبایی موها رواج داشته است، البته در گذشته تغییر موهای سیاه به رنگ‌های دیگر مرسوم نبود بلکه مردم جهت تغییر دادن سفیدی موهایشان از خضاب، حنا و کتم استفاده می‌کردند. جابر بن عبدالله رضی‌الله‌عنه روایت می‌کند که ابوقحافه پدر حضرت ابوبکر رضی‌الله‌عنه را در روز فتح مکه به محضر رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم آوردند درحالی‌که موهای سر و محاسن وی کاملاً سفید شده بود؛ پیامبر خدا فرمودند: «غیروا هذا بشيء و اجتنبوا السواد»^(۱۳)؛ سفیدی موهای وی را تغییر دهید، ولی از رنگ سیاه خودداری کنید.

از حضرت ابوهیرره رضی‌الله‌عنه روایت شده است که حضرت رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم فرمودند: «إن اليهود و النصارى لا یصبغون فخالقوهم»^(۱۴)؛ یهود و نصاری موهایشان را رنگ نمی‌زنند شما برخلاف آنان عمل کنید.

بر پایه این روایات و امثال آن فقهای مذاهب رنگ کردن موها را، به رنگی غیر از رنگ سیاه، برای زنان و مردان جایز دانسته‌اند. بنابراین رنگ کردن مو برای زنان روا و پسندیده است چون از باب زینت است. استفاده از رنگ‌مو با ترکیبات شیمیایی در صورتی که برای صحت و سلامتی زیان‌آور نباشد نیز مانعی ندارد.^(۱۵)

کوتاه کردن موی سر

در عصر حاضر خودآرایی زنان شکل‌های نوینی به خود گرفته است که در ادوار گذشته بی‌سابقه بوده و یا در آن زمان زینت به‌حساب نمی‌آمده است. یکی از این پدیده‌ها که برخی از زنان برای خودآرایی به آن روی می‌آورند، کوتاه کردن موی سر است.

بدون تردید موهای زن بخش عمده‌ای

از جمال و زیبایی او را تشکیل می‌دهد و در طول تاریخ اعم از عصر جاهلی، صدر اسلام و حتی دوران معاصر، موهای انبوه و دراز از مظاهر زیبایی زنان تلقی شده و می‌شود؛ گرچه امروزه سلیقه‌عده‌ای تغییر یافته و کوتاه کردن موها را نوعی زیبایی می‌پندارند، ولی با این حال کمتر کسی منکر زیبایی موهای انبوه و دراز است.

اساساً زنان در صدر اسلام موهای خود را کوتاه نمی‌کردند؛ البته کوتاه کردن مقدار معینی از موی سر زنان در مناسک حج و عمره رواج داشته است و به اتفاق مذاهب اربعه زنان برای خارج شدن از احرام حج و عمره باید به‌اندازه یک بند انگشت از موهایشان را کوتاه نمایند.^(۱۶) این دیدگاه فقها حاکی از این است که کوتاه کردن مو برای زنان به اندازه معین و در حالت خاصی است.

اما در روایتی دیگر آمده است که ازواج مطهرات پس از رحلت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم موهایشان را کوتاه کردند.

حال پرسش اساسی این است که کوتاه کردن موها برای زینت و بیشتر از مقدار یک بند انگشت، از لحاظ شرعی چه حکمی دارد؟

علما در این مورد دو دیدگاه متفاوت دارند؛ عده‌ای از آنان با استناد به عمل ازواج مطهرات کوتاه نمودن موی سر را برای زنان جایز می‌دانند. امام نووی رحمه‌الله در شرح «صحیح مسلم» می‌نویسد: «فی فعل زوجات الرسول صلی‌الله‌علیه‌وسلم دلیل علی جواز تخفیف الشعور للنساء»^(۱۷)؛ از عملکرد همسران پیامبر خدا می‌توان برای جواز کوتاه نمودن موی بانوان استدلال کرد. و اما برخی دیگر از علما از جمله فقهای احناف کوتاه نمودن موی سر را برای زنان جایز نمی‌دانند.

کسانی که کوتاه کردن موی سر را برای زنان جایز نمی‌دانند در توجیه عمل ازواج مطهرات می‌گویند: اقدام عموم زنان را نمی‌توان بر عمل امهات‌المؤمنین قیاس نمود؛ زیرا پس از درگذشت پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وسلم ازدواج با همسران ایشان به‌طور کلی حرام بوده است و آنان به قصد زینت هرگز این عمل را انجام نداده‌اند.^(۱۸) به هر حال کوتاه کردن موی سر به شیوه‌های رایج امروزی برای زنان جایز

می‌شود و زنان برای آرایش دست و پا از آن بهره می‌برند. استفاده از حنا برای زنان نه تنها اشکال ندارد، بلکه بنابر روایتی از حضرت عایشه رضی‌الله‌عنها که در سنن نسایی آمده است، حنا برای زنان بسیار پسندیده است.^(۲۵)

لاک ناخن نیز یکی از ابزارهای آرایشی است که برخی آن را بر حنا ترجیح می‌دهند؛ اما از آن‌جا که بر اثر استفاده از لاک پوشش نازکی روی ناخن ایجاد می‌شود که مانع رسیدن آب به ناخن‌ها است و بانوان مسلمان در طول شبانه‌روز به طهارت و وضو نیاز دارند و برای هر وضو دور کردن لاک ناخن دشوار بوده و موجب تضییع وقت می‌شود و چه بسا لکه کوچکی از آن بر روی ناخن می‌ماند و مانع رسیدن آب می‌شود و بدین‌سان طهارت مطلوب حاصل نمی‌شود، لذا بانوان نباید از این نوع لاک‌ها استفاده کنند.

ناخن‌های بلند یا مصنوعی

یکی از پدیده‌های شگفت‌انگیز که عده‌ای از بانوان به آن روی آورده‌اند، گذاشتن ناخن‌های بلند است که به دو شکل متداول است: عده‌ای ناخن‌های خود را کوتاه نمی‌کنند و آنها را بلند می‌گذارند و دسته‌ای دیگر هم از ناخن‌های مصنوعی استفاده می‌کنند. نزد مذاهب اهل سنت چنین امری مسلماً نوعی تشابه با زنان بیگانه و غیرمسلمان است؛ چرا که در سنت نبوی کوتاه نمودن ناخن‌ها از آداب فطری و انسانی به حساب آمده است. ابوهریره از رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم روایت می‌کند: «الفطرة خمس - أو خمس من الفطرة - الختان والإستحداد و تنف الإبط و تقليم الأظافر و قص الشارب»^(۲۶)؛ پنج چیز از ویژگی‌های فطری انسان‌اند: ختنه [برای مردان]، کوتاه کردن ناخن‌ها، تراشیدن موی عانه (زیر ناف)، کندن موی زیر بغل، و کوتاه نمودن سبیل‌ها [برای مردان].

بنابراین زینده بانوی مسلمان نیست که به تقلید از زنان بیگانه خود را مشابه حیوانات درنده نماید. ناخن‌های بلند مصنوعی را به هیچ‌وجه نمی‌توان از مکملات آرایش دانست؛ زیرا با موازین شرع، فطرت سالم و بهداشت منافات دارد.^(۲۷)

جراحی زیبایی اندام

پیشرفت‌های پزشکی به‌ویژه در بخش

در اطراف قرنیه و آسیب‌های دیگر توأم است.

استفاده از لنز در صورتی که ناشی از ضرورت و نیاز باشد، طبق قاعده «الضرورات تبيح المحظورات» شرعاً مانعی ندارد، اما در مورد استفاده از لنزهای رنگی و زینتی، دو دیدگاه در میان علما وجود دارد: عده‌ای با استناد به این‌که این عمل تغییر در خلقت الهی است، و گول زدن دیگران و اسراف و تبذیر مال را به همراه دارد، آن را ناجایز می‌دانند. و اما برخی دیگر آن را مانند رنگ مو مباح دانسته‌اند، ولی مشروط بر این‌که برای صحت و سلامتی فرد زیان‌آور نباشد و از اسراف و تبذیر به‌دور بوده و به قصد مشابهت با زنان هرزه‌گرد نباشد. اگر منصفانه بنگریم شرایطی که فریق دوم برای اباحت مطرح نموده‌اند، منتفی‌اند؛ بنابراین جنبه عدم جواز ترجیح دارد و زنان نباید برای چنین چیزی، مال، وقت و صحت خود را قربانی کنند.

سوراخ نمودن گوش و بینی

و آراستن آنها با زیورآلات

از زینت‌های متعارفی که از دوران قدیم در میان زنان رایج بوده، سوراخ نمودن گوش و آراستن آن با زیورآلات است. چنان‌که در حدیث طولانی «أم‌زرع»، حضرت عایشه رضی‌الله‌عنها روایت می‌کند: «...قالت إحدایة عشرة: زوجی أبوزرع فما أبوزرع؟! أناس من حُلّی اذنی و ملائم شحم عضدی و یحجّنی فیحجّت إلی نفسی»^(۲۸)؛ ... یازدهمین زن گفت: شوهرم ابوزرع است همان فردی که گوشه‌هایم را با زیورآلات به حرکت درآورده و مرا فربه و گرمی داشته است، پس من در کنار او شادامان هستم.

در این روایت از آراستن گوش با زیورآلات سخن به میان آمده است که از آن به‌طور ضمنی سوراخ نمودن گوش نیز فهمیده می‌شود؛ از این‌رو فقهای احناف سوراخ نمودن گوش را جهت آویزان کردن زیورآلات برای زنان روا می‌دانند.^(۲۹) هم‌چنین در مناطقی که سوراخ نمودن بینی برای گذاشتن زیورآلات مرسوم است، این عمل از لحاظ شرع مباح است.^(۳۰)

حنا و لاک ناخن

حنا از قدیم از ابزارهای خودآرایی شناخته

نیست؛ زیرا تشبّه با زنان غیرمسلمان مردان را به همراه دارد^(۳۱) و زن مسلمان همان‌گونه که از لحاظ دینی و اعتقادی از زنان دیگر متمایز است، از نظر شکل و هیئت ظاهری نیز باید از دیگران متمایز باشد. آیا از زنی که به تقلید از بیگانگان هر روز شکل موهای خود را تغییر می‌دهد تا خود را فردی پیشرفته جلوه دهد، این توقع وجود دارد که فرزندان خود را به سمت تعالی راهنمایی کند و با ارزش‌های اصیل اسلامی آشنا سازد. آیا او می‌تواند فرزندان را به جامعه اسلامی تحویل دهد که از فرهنگ‌های بیگانه و غیردینی متأثر نشوند و برای اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی تلاش کنند.

البته اگر موهای زن مجعد و فرفری باشد، یا موها آن‌قدر دراز گردد که باعث زحمت و رنج گردند کوتاه کردن مقداری از آنها اشکالی ندارد.^(۳۲)

سرمه

زنان از سرمه علاوه از مصرف طبّی آن، به‌عنوان یکی از وسایل آرایشی استفاده می‌کنند که از لحاظ شرعی در مشروعیت آن هیچ‌گونه شبهه‌ای وجود ندارد. از ابن عباس رضی‌الله‌عنه مروی است که پیامبر خدا فرمودند: «اکتحلوا بالإثمد فانه یجلو البصر و ینبت الشعر و زعم أن النبی صلی‌الله‌علیه‌وسلم کانت له مکحلة یتحل منها کل لیلة ثلثة فی هذه و ثلاثة فی هذه»^(۳۳)؛ چشمان خود را با ائمد (نوعی خاص از سرمه) سرمه بکشید چرا که چشم را نور و جلا می‌بخشد و موی مژه را رشد می‌دهد. نزد آن حضرت سرمه‌دانی بود که در هر چشم هنگام شب سه بار سرمه می‌کشید.

برخی از بانوان به جای سرمه از رنگ مژه استفاده می‌کنند، در صورتی که استفاده از آن مانع رسیدن آب به مژه‌ها نباشد، مشکل شرعی ندارد.

لنز چشم

لنز در اصل ابزاری پزشکی است و در درمان عارضه‌های چشمی و گاه به‌جای عینک استفاده می‌شود، اما امروزه برخی زنان به‌ویژه در جوامع شهری از لنز برای زینت و تجمل بیشتر استفاده می‌کنند که گاهی این کار با عوارض جانبی مانند ایجاد زخم‌های عمیق در چشم، لخته شدن خون

جراحی باعث شده که شاهد مقوله جدیدی به نام جراحی زیبایی اندام باشیم. این گونه جراحی را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد: یکی آن‌که فرد بر اثر سانحه‌ای مانند سوختگی دچار ضایعات پوستی می‌شود یا بر اثر بیماری مانند سرطان و پسی در شکل اعضای وی تغییراتی پدید می‌آید و یا از لحاظ خلقت دارای عیب جسمی نازیبایی است که در محافل و مجالس توجه مردم بدان جلب می‌شود و شخص به خاطر آن دچار عذاب روحی است. جراحی زیبایی در چنین مواردی اشکال ندارد؛ زیرا هدف بر طرف کردن عارضه‌های پوستی و بدنی و یا عیب‌های جسمی است و به قصد تغییر در خلقت الهی صورت نمی‌گیرد. عرفجه بن اسعد رضی الله عنه می‌گوید: «أصیب أنفی یوم الکلاب فی الجاهلیة، فاتخذت أنفا من ورق، فأتین علیّ، فأمرنی رسول الله صلی الله علیه وسلم أن اتخذ أنفا من ذهب»^(۳۸)؛ بینی‌ام در جنگ کلاب در دوران جاهلیت قطع شد، من بینی‌ای از نقره ساختم اما بینی‌ام عفونت کرد، پیامبر خدا به من دستور دادند تا بینی‌ای از طلا بسازم.

نوع دوم جراحی زیبایی آن است که برطرف کردن عیبی در آن، مدنظر نیست، بلکه فرد بعضی از ویژگی‌های چهره خود را نمی‌پسندد و قصد دارد شکل بهتر و جذاب‌تری داشته باشد؛ از جمله مصادیق این نوع جراحی می‌توان به جراحی زیبایی بینی، چانه، لب‌ها و پستان‌ها اشاره کرد. همین‌طور برخی افراد مسن برای برطرف کردن آثار پیری نیز به این نوع جراحی اقدام می‌کنند تا جوان‌تر به نظر برسند، اثر این گونه جراحی‌ها معمولاً چهار تا هفت سال باقی می‌ماند.

فقهای معاصر این نوع جراحی را بنابه دلایل زیر حرام می‌دانند:

۱- تغییر در خلقت الهی؛ در قرآن آمده است: «و لا مرتهم فلیغیرن خلق الله» [نساء: ۱۱۹]؛ [شیطان پس از طردشدن از بارگاه الهی گفت:] به ایشان (انسان‌ها) دستور می‌دهم تا آفرینش خدا را دگرگون کنند. در این آیه مذمت کسانی بیان شده که به تغییر در خلقت الهی می‌پردازند و این نوع جراحی، از نمونه‌های بارز چنین تغییر است.

۲- در سنت نبوی گروهی از زنان لعنت شده‌اند که از جمله اوصاف‌شان این است:

«المتفلجات للحسن، المغیرات خلق الله»؛ آنانی که میان دندان‌هایشان فاصله انداخته و خلقت الهی را تغییر می‌دهند.

در حدیث فوق حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم میان زیباطلبی و تغییر خلقت جمع نمودند و این هر دو مفهوم در جراحی زیبایی اندام وجود دارد که شخص به خاطر زیبایی یا افزایش آن اقدام به تغییر خلقت می‌کند.

۳- این نوع جراحی به‌ویژه در مواردی که چین و چروک صورت افراد مسن برداشته می‌شود، مصداق فریب و نیرنگ بوده که شرعاً حرام است؛

۴- صرف هزینه‌های مالی هنگفت و تزییع وقت؛

۵- بنابه اظهارات متخصصان، جراحی زیبایی اندام در بسیاری از موارد نتایج مطلوب را دربر نداشته بلکه پیامدهای ناگوار جسمانی را به همراه دارد؛ از این رو علمای معاصر این نوع جراحی زیبایی اندام را حرام و ناجایز می‌دانند.^(۳۹)

خودآرایی زن برای چه کسی

البته آنچه پیرامون زینت و خودآرایی زن مطرح شد هدف از آن این نیست که زن بخش قابل توجهی از وقت گران‌بهای خویش را در مقابل آینه و یا در آرایشگاه‌ها سپری کند و مسحور و مفتون جمال و زیبایی خود شده و بدان مغرور گردد و به خودنمایی و فخرفروشی بپردازد؛ چنین کاری نشانه ضعف عقل و خرد است.

در شریعت اسلام آرایش زن باید در حد متعادل و در درون خانه و در برابر شوهر و به‌خاطر او باشد؛ در این صورت، جوی آب زندگی زلال و پاک در مسیر خود حرکت کرده و گل و ریحان می‌رویند، ولی اگر آرایش زن برای مردان بیگانه و برای خودنمایی در کوچه و بازار باشد، جوی آب زندگی ناپاک و آلوده شده و از مسیر خود منحرف می‌شود و پایه‌های خانواده را سست و آسیب‌پذیر می‌کند و بحران و تلفات به بار می‌آورد. ♦

پی‌نوشت‌ها:

۱- قطب، سید؛ فی ظلال القرآن: ترجمه مصطفی خرم‌دل؛ ج ۴، ص: ۸۱۲، چاپ دوم، تهران: نشر احسان، ۱۳۸۷.

۲- صحیح البخاری، کتاب اللباس، باب المتشبهین بالنساء و المتشابهات بالرجال.

۳- مرجع سابق، کتاب النکاح، باب لاتطیع المرأة زوجها فی معصیة، حدیث ۵۲۰۵.

۴- سنن ابی داود، کتاب اللباس، باب فی لبس الشهرة: ۲/۲۰۳.

۵- سنن ابن ماجه، کتاب الاحکام، باب من بنی فی حقّه ما یضّرّ بجاره، ص ۱۶۹.

۶- صحیح البخاری، کتاب بدء الوحی، باب کیف کان بدء الوحی الی رسول الله، حدیث ۱.

۷- احکام تجمیل النساء فی الشریعة الاسلامیة (با اندکی تصرّف)، ص ۱۳۷.

۸- سنن ابن ماجه، کتاب اللباس، باب لبس الحریر و الذهب للنساء، ص ۲۵۶-۲۵۷.

۹- محمود الفتاوی (فتاوی دارالعلوم زاهدان): ۲۰۸/۴. ردالمحتار: ۲۶۴/۵. المجموع: ۱۴۱/۳. حاشیة الجمل

علی شرح المنهج: ۴۱۸/۱. کشف القناع: ۸۱/۱.

۱۰- صحیح البخاری، کتاب اللباس، باب الموصولة: ۵۹۴۱.

۱۱- حاشیة ابن عابدین: ۱۰۵/۴. قوانین الاحکام الفقهیة، ص ۳۸۴. المجموع: ۱۳۹/۱-۱۴۰.

۱۲- حاشیة ابن عابدین: ۲۳۹/۵. مجمع الانهر: ۵۹/۲. الفتاوی الهندیة: ۳۵۸/۵.

۱۳- صحیح المسلم، کتاب اللباس و الزینة، باب استحباب الشیب بصفرة أو حمرة و تحریمه بالسواد، حدیث ۵۴۶۶.

۱۴- مرجع سابق، باب مخالفة اليهود فی الصبغ، حدیث ۵۴۶۷.

۱۵- تکملة فتح الملهم: ۸۸/۴.

۱۶- کاسانی، بدائع الصنائع فی ترتیب الشرائع: ۱۴۱/۲. المنتقی شرح مؤطا امام مالک: ۲۹/۳. المجموع شرح

المهذب: ۲۱۱/۸. المغنی: ۴۷۲/۳.

۱۷- شرح صحیح المسلم: ۱۴۸/۱.

۱۸- شفقیطی، أضواء البیان: ۶۰۰/۵-۶۰۱.

۱۹- محمود الفتاوی: ۲۱۲/۴.

۲۰- فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة و الافتاء: ۱۳۴/۱۷. الفصل فی احکام المرأة و البیت المسلم فی الشریعة الإسلامیة، عبدالکریم زیدان: ۴۰۰/۳، مؤسسة الرسالة.

۲۱- شمائل الترمذی، باب ماجاء فی کحل رسول الله صلی الله علیه وسلم، ص ۴.

۲۲- صحیح المسلم، کتاب فضائل الصحابة، باب ذکر حدیث أمّ زرع، حدیث ۶۲۶۳.

۲۳- ردالمحتار: ۲۴۹/۵.

۲۴- مرجع سابق: ۲۷۰/۵.

۲۵- سنن النسائی، کتاب الزینة، باب الخضاب للنساء: ۲۷۹/۲.

۲۶- صحیح البخاری، کتاب اللباس، باب قص الشارب، حدیث ۵۸۸۹. صحیح المسلم، کتاب الطهارة، باب خصال الفطرة، حدیث ۲۵۷.

۲۷- احکام تجمیل النساء فی الشریعة الاسلامیة، ص ۲۲۲.

۲۸- جامع الترمذی، کتاب اللباس، باب ما جاء فی شدّ الاسنان بالذهب: ۳۰۶/۱.

۲۹- احکام تجمیل النساء فی الشریعة الاسلامیة، ص ۳۷۷-۳۷۸.